

variables

L'Estat espanyol, paradís fiscal?

vista prèvia >

La millora de les polítiques socials, del sistema de salut i d'educació o el dèficit d'infraestructures apareixen a la llista de problemes més importants que té el país de la majoria d'enquestes d'opinió. En canvi, el frau fiscal ni s'hi esmenta, demostrant l'acceptació social d'un dels principals factors que impedeixen el funcionament òptim dels serveis bàsics de l'estat del benestar.

Xavier Martínez Gil

Doctor en Dret Tributari

xmartinezg@atc.cat

El concepte de frau fiscal

No trobarem a la Llei general tributària una definició explícita del concepte de frau fiscal, més enllà de la regulació i tipificació de les infraccions tributàries i dels criteris per a interpretar les normes tributàries, la prohibició de l'analogia,¹ el conflicte en l'aplicació de la norma tributària² i la simulació.³ Hem d'anar a la regulació europea per trobar una definició de frau fiscal. Així, en l'àmbit de la UE es formula el frau fiscal en la Resolució del Consell de 6 de desembre de 1994⁴ que en el seu punt 7b el defineix com «els actes o omissions intencionats, entre ells i com a

1 L'analogia és un mètode d'aplicació de la llei per mitjà del qual una norma que regula un cas determinat és feta extensiva a casos no previstos anàlegs o semblants amb identitat de raó.

2 El conflicte en l'aplicació de la norma tributària es produeix quan s'evita totalment o parcialment la realització del fet imposable o quan es minora el deute tributari mitjançant actes o negocis que siguin notòriament artificiosos o que de la seva utilització no resultin efectes rellevants més enllà de l'estalvi fiscal.

3 L'existència de la simulació ha de ser declarada per l'administració tributària i en aquests casos, el negoci o acte gravat per l'impost serà el que efectivament hagin realitzat les parts.

4 Resolució 94/C355/02 del Consell, de 6 de desembre de 1994, sobre la protecció jurídica dels interessos financers de la Comunitat. *Diari Oficial de la Comunitat Europea*, 14 de desembre de 1994.

mínim, les declaracions inexactes i l'ocultació de fets, l'incompliment de les obligacions de notificació pública, que ocasionin perjudici al pressupost de les Comunitats o als pressupostos administrats per aquestes o en nom d'aquestes que suposin desviament, retenció abusiva i aplicació indeguda de fons, per una banda, i disminució abusiva d'ingressos, per altra». Aquesta és una definició certament alambinada pensada per definir el frau en l'àmbit de l'IVA, que és el més transcendent a escala europea.

En realitat, quan parlem de frau fiscal ens estem referint a una infracció de la norma tributària amb la finalitat d'evitar el pagament d'un impost. És a dir, es tracta de qualsevol comportament contrari a la llei que provoca un dany a la hisenda pública, bé evitant el pagament de tributs o bé obtenint devolucions o beneficis fiscals sense tenir-hi dret.

Hem de precisar que quan ens referim a frau fiscal hem de distingir dues situacions diferents com són les que es deriven de l'elusió fiscal d'una banda i de l'evasió fiscal, de l'altra. L'elusió fiscal respon a aquelles conductes encaminades a

evitar la realització del fet imposable —que la llei vincula amb el deure de contribuir— de tal manera que no es tracta d'ocultar el fet imposable sinó de camuflar-lo com una forma jurídica diferent per tal d'evitar el pagament de l'impost.⁵ Per altra banda, en l'evasió fiscal es realitza el fet imposable però s'oculta la seva realització o la seva veritable dimensió econòmica per tal de no pagar impostos. Depenent de la seva magnitud, podem estar davant d'una simple infracció administrativa o bé davant d'un delictes penal.

Per acabar de delimitar aquest concepte, tot i que tècnicament no es tracta de frau fiscal, també cal posar la llum sobre un altre element que influeix en la recaptació tributària: els beneficis fiscals, un mecanisme que suposa una minoració de la càrrega tributària efectiva del subjecte passiu. La seva finalitat es justifica per tal d'estimular l'assoliment d'objectius d'interès general tot i que

5 El que no inclou el concepte de frau fiscal són les economies d'opció, és a dir, la realització d'un fet a través de què s'aconsegueix un resultat idèntic però pagant menys impostos, la qual cosa és perfectament admesa en dret. Veure PONT, *La simulación en la nueva Ley General Tributaria*, p. 39.

L'economia espanyola es caracteritza per una elevada taxa d'economia submergida, la qual s'estima entre el 20 i 25% del PIB, el doble de la mitjana de la UE

aquest aspecte no està recollit en la regulació tributària de forma explícita. El contingut dels beneficis fiscals pot consistir tant en una exempció tributària com en altres mesures que facin disminuir la base imposable, la quota tributària o bé el tipus de gravamen a aplicar. No es tracta de cap il·legalitat, al contrari: la seva previsió neix d'una norma que ha de tenir rang de llei. Nogensmenys, cal destacar que les decisions legislatives també incideixen en la justícia efectiva del sistema tributari. I més tenint en compte que aquestes disminucions de la càrrega tributària no sempre s'adopten per a l'assoliment de finalitats públiques més elevades sinó que responen a la pressió de grups de poder que determinen la voluntat del legislador.⁶

Les dades sobre el frau fiscal: la magnitud de la tragèdia

Per iniciar l'anàlisi quantitatiu d'aquest fenomen, hem de dir que no existeix cap estudi oficial a l'Estat

⁶ El projecte de Pressupostos Generals de l'Estat per al 2016 calcula que els beneficis fiscals seran de 34.498 milions d'euros. En el cas de la Generalitat de Catalunya, els beneficis fiscals per al 2015 ascendeixen a 11.170 milions d'euros.

espanyol ni a Catalunya sobre la quantificació del frau fiscal, segurament perquè el seu resultat posaria en evidència la incapacitat dels governants per fer-hi front o, en el pitjor dels casos, la justificació per no haver de lluitar-hi més que amb mesures superficials. Com dèiem, no existeixen dades oficials, però tots els estudis apunten que l'economia espanyola es caracteritza per una elevada taxa d'economia submergida, la qual s'estima entre el 20 i 25% del PIB, el doble de la mitjana de la UE.⁷ D'acord amb aquests estudis no oficials, el volum d'economia no declarada a l'Estat espanyol podria arribar fins a la xifra de 253.000 milions d'euros, en l'equivalència del 25,6% del PIB. Això comporta, òbviament, una pèrdua d'ingressos de la hisenda pública que oscil·laria entre els 60.000 i els 70.000 milions d'euros anuals, com a mínim.⁸

⁷ Veure SARDÀ, «La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude fiscal en España durante la crisis»; SCHNEIDER, «Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments»; MURPHY, «The cost of tax abuse. A briefing paper on the cost of tax evasions worldwide»; i SARDÀ, «Un anàlisi territorial de la economia sumergida en España».

⁸ La recaptació obtinguda per aquests nivells d'economia submergida equivaldria a uns 67.000 milions d'euros, segons MAULEON, «Cuantificación reciente de la economía sumergida y el fraude fiscal en España».

No deixa de ser curiós que no hi hagi cap estudi oficial per avaluar l'economia submergida i el frau fiscal i, en canvi, l'Estat accepti incloure en el càlcul de PIB el resultat d'activitats no només no declarades, sinó directament il·lícites, com són la prostitució i el tràfic de drogues.⁹

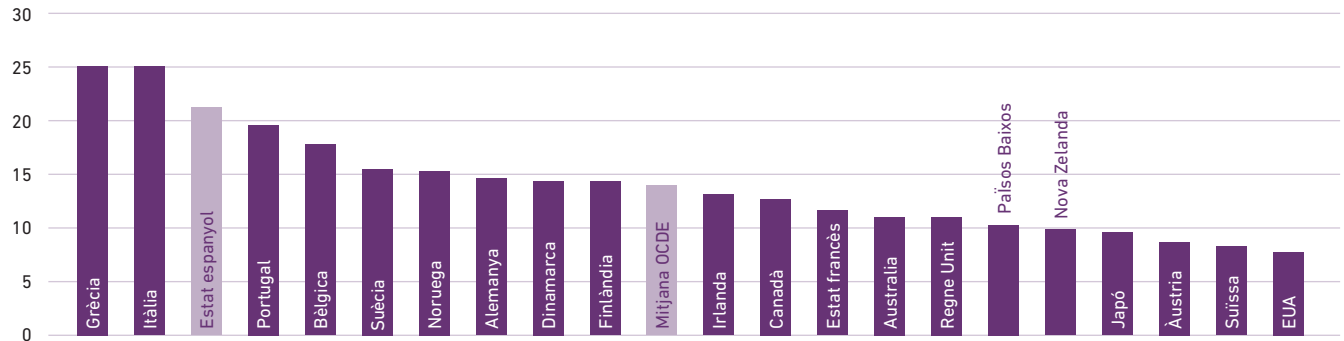
En aquest punt hem de constatar que normalment es tendeix a equiparar les expressions economia submergida i frau fiscal, quan no són exactament el mateix. L'economia submergida no només s'origina per evitar el pagament d'impostos, sinó també per evitar regulacions del mercat laboral o, fins i tot, per a les activitats il·lícites. El frau fiscal, per la seva banda, no únicament es deriva de l'impagament d'impostos d'aquestes activitats submergides sinó que és conseqüència, també, d'activitats perfectament declarades però de les quals no s'han ingressat els impostos corresponents per raó de l'incompliment de les obligacions tributàries que se'n deriven.

⁹ Es calcula que el narcotràfic i la prostitució representen un 0,87% PIB, és a dir, 9.500 milions d'euros.

El volum d'economia no declarada a l'Estat podria arribar fins als 253.000 milions d'euros, una pèrdua d'ingressos de la hisenda pública d'entre 60.000 i 70.000 milions d'euros anuals

Gràfic 1

Economia submergida en els països de l'OCDE. 2012 (% sobre el PIB)

Font: LÓPEZ DEL PASO, «La economía submergida en España».

En el gràfic 1 es mostra un exemple comparatiu del nivell de frau estimat en els diferents països de l'OCDE respecte al seu PIB. Com podem comprovar, l'Estat espanyol se situa en una posició capdavantera amb una economia submergida equivalent al 21,3% del PIB, juntament amb Itàlia i Grècia que rondarien el 25%. Altres estudis més optimistes, però, situen el volum de l'economia submergida a l'Estat espanyol pels volts del 18,5% del PIB,¹⁰ mentre

10 SCHNEIDER, F. «Size and development of shadow economy of 31 european and 5 other OECD countries from 2003 to 2015: diferent developments». GESTHA també fa seu aquest estudi en l'informe SARDÀ,

que, en la franja alta, situen el nivell d'economia submergida fins al 26% del PIB.¹¹

Dins l'Estat espanyol la distribució de l'economia submergida tampoc no és homogènia en tot el territori. Així en el gràfic 2 veiem com els Països

«La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude fiscal en España durante la crisis». En d'altres, com ara l'estudi MURPHY, «The cost of tax abuse. A briefing paper on the cost of tax evasions worldwide», dels 10 primers països del món amb major evasió fiscal en termes absoluts, l'Estat espanyol se situava al quart lloc del rànquing en termes d'economia submergida respecte al PIB, assolint el 22,5%, per darrere de Rússia, Brasil i Itàlia.

11 MAULEON, «Cuantificación reciente de la economía sumergida y el fraude fiscal en España», p. 7.

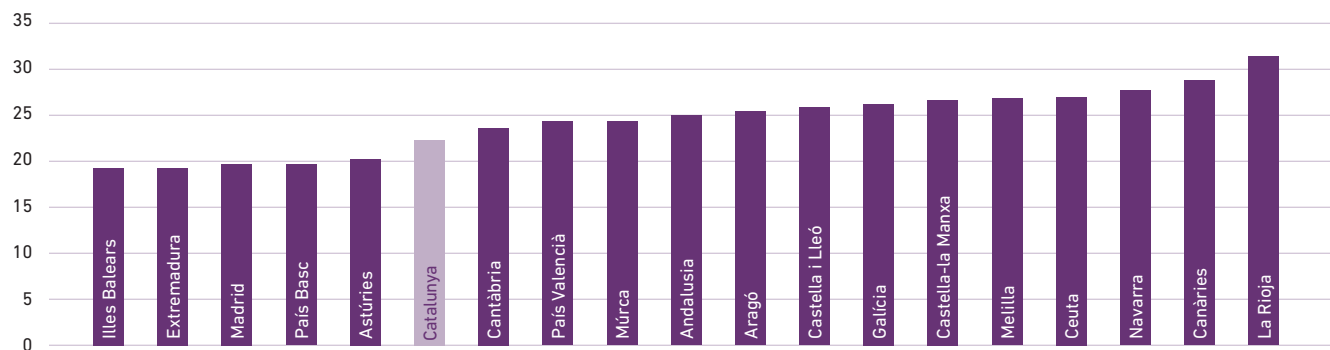
Catalans se situen en la franja baixa per volum d'economia submergida respecte al PIB.

Les dades sobre l'economia submergida són un clar indicador de quin pot ser el nivell de frau fiscal a l'Estat espanyol. Nogensmenys, podem trobar-ne d'altres indicadors que ens permetin intuir que no es recapten tots els impostos que l'activitat econòmica genera. Un d'aquests indicadors és el nivell de diner en efectiu en circulació. El diner en metàl·lic que hi ha actualment a l'Estat espanyol és del 10% del PIB, el doble de la mitjana del de la zona euro, que

L'economia submergida no només s'origina per evitar el pagament d'impostos, sinó també per evitar regulacions del mercat laboral o, fins i tot, per a les activitats il·lícites

Gràfic 2

Economia submergida per comunitats autònomes. 2009 (% sobre el PIB)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de GESTHA.

se situa en el 5% del PIB.¹² Per altra banda, el percentatge d'operacions en efectiu a l'Estat espanyol és dels més alts de l'OCDE —el 83% enfront del 22%, per exemple, dels EUA— i se situa per sobre de la mitjana europea, tal i com il·lustra la taula 1. Si posem en contrast la tendència a pagar en efectiu amb la quota de consum ocult estimada per als mateixos països de l'OCDE analitzats en la taula 1 —d'acord amb la informació que es desprèn de l'estudi

fet per The Viena Insitut for International Economic Studies— veurem com hi ha una certa correlació entre pagament en efectiu i apreciació de consum ocult, la qual cosa ens pot donar una idea que ens indiqui l'existència de frau fiscal. Així, per aquests mateixos països observem com la taxa de consum ocult resulta coherent amb les xifres de pagament en efectiu, tal com s'indica en la taula 2. D'aquesta manera, constatem com, efectivament, allà on hi ha més pagaments en efectiu s'estima un consum ocult més elevat. Aquesta correlació sembla complir-se per a tots els països excepte per Alemanya on,

malgrat haver-hi una propensió més elevada per efectuar pagaments en efectiu, el seu consum ocult estimat, en termes relatius, se situa a la cua dels països analitzats.

La Llei 7/2012, de 29 d'octubre, de modificació de la normativa tributària i pressupostària i d'adequació de la normativa financera per a la intensificació de les actuacions en la prevenció i lluita contra el frau, va introduir una limitació en el pagament en efectiu de les operacions en les quals intervingui un empresari o professional, de manera que actualment estan prohibits els pagaments

¹² D'acord amb l'Institut Nacional d'Estadística, el valor dels bitllets i monedes en circulació el 2014 era de 122.000 milions d'euros.

Ni a l'Estat espanyol ni a Catalunya no s'ha calculat mai la *tax gap* i, per tant, no hi ha manera de saber quin és el veritable rendiment de l'administració tributària

Taula 1

Compres en efectiu per país (%)

	Mitjana	Itàlia	Alemanya	Estat espanyol	Bèlgica	Àustria	França	Luxemburg	Holanda
< 20€	87	91	91	90	84	82	80	77	65
de 30-100€	55	77	69	64	48	60	15	27	20
de 200-1.000€	20	31	21	30	18	29	3	10	8
> 10.000€	4	4	4	6	5	10	0	3	4

Font: Banc Central Europeu

Taula 2

Quota de consum ocult (%)

	Mitjana UE	Itàlia	Bèlgica	Estat espanyol	França	Àustria	Luxemburg	Holanda	Alemanya
Consum ocult	37,7	54,0	39,0	38,9	38,8	35,3	30,2	27,7	27,5
En % PIB	27,5	38,5	24,9	27,9	25,3	24,1	18,1	17,6	17,9

Font: The Viena Institute for International Economic Studies

en efectiu per operacions superiors a 2.500 euros. Aquesta mesura està pensada perquè, òbviament, s'associa el pagament en efectiu al frau fiscal.¹³ Països com Dinamarca o Suècia estan estudiant mesures per a la supressió del diner en efectiu. Així, si bé aquesta mesura eliminaria la possibilitat de pagaments en negre —i per tant,

¹³ D'acord amb l'informe VISA EUROPE. «Estudio paneuropeo sobre la economía sumergida», el 2012, per cada 5% d'increment de volum de pagaments electrònics es produeix una reducció de l'economia submergida d'entre un 2 i un 3%.

de l'economia submergida— també és cert que acumularia encara més poder en les entitats financeres i posaria en risc els més febles que treballen amb imports molt petits —venta ambulants, per exemple— o que subsisteixen gràcies a la caritat. D'altra banda, aquestes situacions es podrien suplir amb l'existència de monedes locals i amb major control per part de les autoritats sobre les entitats financeres. Aquest és un debat en què s'hauria d'aprofundir per tal de lluitar contra l'economia submergida.

Un altre indicador del frau fiscal relacionat amb l'anterior és el nivell de bitllets de 500 euros en circulació. És generalment acceptat que són un focus de frau i que no són d'ús en l'economia real i que, per tant, són un estímul a l'economia submergida i al moviment il·legal de capitals.¹⁴ S'estima que el 2008 una quarta part dels bitllets de 500 euros de la

¹⁴ El 2010, el Regne Unit va prohibir que les oficines de canvi venguessin bitllets de 500 euros en considerar que en un 90% estaven en mans de criminals.

Es calcula que més de les tres quartes parts del frau tributari queda impune. Si això fos cert, voldria dir que el principal paradís fiscal és el mateix Estat espanyol

Taula 3

Bitllets de 500 euros en circulació

Imports en milions d'euros i número en milions de bitllets

	Europa		Estat espanyol		
	Import	Número	Import	Número	Percentatge
2010	281.000	563	52.244	104	18,59%
2012	291.000	596	46.283	93	15,90%
2014	290.000	579	36.631	73	12,63%
2015	305.000	611	36.273	73	11,89%

Font: Banc Central Europeu

UE eren a l'Estat espanyol. Aquesta xifra va caure en picat i actualment, a l'Estat espanyol hi ha l'equivalent a 35.000 milions d'euros en bitllets de 500, la qual cosa no arriba al 12% del total de bitllets de la zona euro, tal com es pot comprovar en la taula 3.

La Tax Gap

El terme *tax gap* [bretxa fiscal] està adquirint cada dia major protagonisme quan parlem del nostre sistema tributari. Es tracta d'un concepte importat del Regne Unit i que consisteix en un indicador de la mesura d'efectivitat de l'administració tributària. Aquest indicador calcula la diferència que hi ha entre la recaptació tributària efectiva i la que teòricament s'hauria de produir

si tots els contribuents complissin amb les seves obligacions tributàries.

Als països anglosaxons i als països nòrdics és freqüent que es calculi de forma oficial i per cada any la *tax gap*, de manera que el seu resultat ajuda a millorar les actuacions en matèria d'administració tributària per a exercicis posteriors, tant en procediments de gestió com de recaptació. Al mateix temps, ajuda a introduir les modificacions legislatives que siguin procedents amb l'objecte de reduir-lo. Ni a l'Estat espanyol ni a Catalunya no s'ha calculat mai la *tax gap* i, per tant, no hi ha manera de saber quin és el veritable rendiment de l'administració tributària.

No hi ha dubte que un factor que influeix en la dimensió de la *tax gap* és el nivell de recursos que es posen a disposició de l'administració tributària. Però difícilment podrem canalitzar apropiadament aquests recursos posats al servei de l'administració tributària sense l'existència d'uns estudis oficials que ens indiquin quin és el nivell de *tax gap*, com tampoc sobre quin és el volum de l'economia submergida, el qual comporta, com hem vist, l'existència de frau fiscal. Recordem que algunes estimacions oficioses calculen que més de les tres quartes parts del frau tributari quedaria actualment impune. Si això fos cert, voldria dir que el principal paradís fiscal seria, a la pràctica, el mateix Estat espanyol.

Causes del frau fiscal i mesures per combatre'l

No es pot parlar d'una causa en particular que expliqui el perquè del frau fiscal i sí de diverses causes que estan interrelacionades d'una forma o d'una altra. Aquestes parteixen tant de factors socioculturals com de qüestions purament tècniques. A continuació desgranem de forma sintètica alguns d'aquests factors.

«Amb IVA o sense IVA?». Quants cops hem sentit aquesta pregunta? Aquest fet evidencia l'actitud de permissivitat de la població en general davant del fet de no pagar impostos

Moralitat de la població

«Amb IVA o sense IVA?». Quants cops hem sentit aquesta pregunta? I, el que és pitjor, què hem contestat? Aquest fet evidencia quina ha estat l'actitud de permissivitat de la població en general davant del fet de no pagar impostos. Alguns estudis no consideren que hi hagi diferències de gènere, d'estat civil ni de classe social a l'hora d'explicar la tolerància al frau fiscal. Nogensmenys, la variable edat sí que resulta significativa: la moral fiscal creix amb l'edat.¹⁵ En canvi, altres estudis revelen una correlació positiva entre el nivell educatiu i la consciència fiscal o tenir la condició de treballador per compte d'altri.¹⁶ A la nostra societat hi ha la percepció moral que no és dolent no pagar impostos. Per aquest motiu s'accepta sense problemes pagar factures sense IVA, per exemple, o desgravar de forma improcedent. Per tal de compensar aquestes actituds s'han de posar en marxa campan-

15 PRIETO, SANZO i SUÀREZ, «Análisis económico de la actitud hacia el fraude fiscal en España».

16 En aquest sentit és molt recomanable l'estudi de ALARCON i DE PABLOS, «La conciencia fiscal y el fraude fiscal. Factores que influyen en la tolerancia ante el fraude».

yes de conscienciació igual que s'ha fet amb les campanyes antitabac o contra les infraccions de trànsit que han fet variar la tolerància a comportaments oportunistes.

Malgrat aquesta permissivitat de la població davant l'impagament d'impostos, no s'ha d'oblidar que la major borsa de frau prové de les empreses i no dels individus aïllats. Així, segons la Unión Nacional de Funcionarios de Gestión de Hacienda (Gestha) —el sindicat més representatiu del Ministeri d'Hisenda—, el 72% del frau prové de les grans empreses. Més enllà de la certesa d'aquesta xifra, hi ha una dada que resulta demolidora: el 80% de les empreses que cotitzen a l'IBEX35 operen en paradisos fiscals. És evident que aquest tipus de frau fiscal no es pot disminuir amb campanyes publicitàries dirigides al públic general sinó amb l'aplicació d'eficaces mesures legislatives que facin impossible que es produeixi.

Boom immobiliari

És ben sabut que, abans de la crisi econòmica, el boom immobiliari va disparar l'economia submergida i, per tant, el frau fiscal. L'elevat

increment de bitllets de 500 euros en circulació a l'Estat espanyol —com apuntàvem, s'estima que el 2008 hi havia a l'Estat una quarta part de tots els bitllets de 500 euros de l'Eurozona— demostrava que moltes operacions es duien a terme amb diner en efectiu. Afortunadament, tal com s'ha constatat en la taula 3, els nivells de circulació d'aquests bitllets han disminuït dràsticament fruit del control de les transaccions immobiliàries així com de la posada en marxa de la Llei 7/2012 que limita els pagaments en efectiu. Però encara hi ha marge per avançar més en les mesures per disminuir els pagaments en efectiu en les transaccions, cosa que limitaria el volum d'economia submergida.

Complexitat del sistema fiscal

Un sistema fiscal en què les normes són de difícil comprensió fa més complicat complir amb diligència amb les obligacions tributàries. La complexitat del sistema fiscal dissuadeix, doncs, el pagament correcte i dificulta la inversió perquè complica els costos d'administració tributària per a les empreses. Per altra banda, els canvis normatius

La major borsa de frau prové de les empreses i no dels individus aïllats. El 80% de les empreses que cotitzen a l'IBEX35 operen en paradisos fiscals

freqüents provoquen desconeixement de la norma a aplicar, inseguretats jurídiques i, en conseqüència, afavoreixen el frau fiscal.

Una estabilització de les normes, acompanyada d'una simplificació de la seva regulació, es traduiria també en una disminució dels costos de compliment de les obligacions tributàries per part dels particulars, la qual cosa beneficiaria les empreses, que haurien de posar menys recursos per complir amb les seves obligacions fiscals i reduiria també els costos de gestió per part de l'administració tributària.¹⁷

17 Un exemple el trobem en la regulació de l'impost sobre successions i donacions. Per una banda, com que es tracta d'un impost estatal cedit parcialment ens trobem que part de la seva regulació està en una llei estatal (Llei 29/1987, de 18 de desembre) i desenvolupada alhora per un Reial Decret (1629/1991, de 8 de novembre). Al llarg d'aquest temps l'Estat ha modificat fins a 30 cops aquesta llei. Però, a més, el seu repartiment competencial amb la Generalitat de Catalunya està afectat tant per la Llei Orgànica de Finançament de les Comunitats Autònomes (LOFCA), Llei 8/1980, de 22 de setembre, que ha patit 11 versions diferents. Que alhora ha estat desenvolupada per les corresponents lleis de cessió de tributs. Mentrestant, la Generalitat, en exercici de les seves competències i mitjançant les lleis d'acompanyament de pressupostos de cada any, ha introduït modificacions legislatives que afecten l'impost de successions. De manera que, per tal de posar ordre en la part que toca de competències de la Generalitat sobre aquest impost, el Parlament va aprovar la Llei 19/2010, de 6 de juny, de l'impost sobre successions i donacions.

Si a més aquesta mesura anés acompanyada d'una revisió racional dels beneficis fiscals, es podrien reduir els tipus impositius alhora que es mantindria la recaptació, i desincentivar així la temptació d'incomplir les obligacions tributàries.

Recursos materials posats a disposició de l'administració tributària

Sens dubte, un factor que ha d'incidir en l'eficiència i eficàcia del sistema tributari és el nivell de recursos que s'hi destinen. A Europa, la proporció de funcionaris per habitant és de 958 contribuents per cada funcionari d'Hisenda mentre que a l'Estat espanyol és de 1.900 contribuents per cada funcionari. Si a Catalunya volguéssim tenir uns nivells de dotació de recursos humans dedicats a la gestió dels impostos al nivell de la mitjana d'Europa, hauríem de comptar amb una plantilla de 7.800 treballadors, la qual cosa suposaria augmentar en més de 3.000 els llocs de treball dedicats a dia d'avui entre

Tot i així, fins al 31 de gener de 2014 ja havia patit cinc modificacions substantives més. Aquest no és un exemple aïllat i es repeteix per a totes les figures tributàries.

els tres nivells d'administració —Estat espanyol, Generalitat i local.

La utilització de més recursos per part de l'administració tributària és el pas imprescindible per reduir la *tax gap*. Això sí, és urgent que aquest indicador es calculi de forma oficial i sistemàticament per a cada exercici.

L'atur

Alguns estudis relacionen el nivell d'atur amb el nivell de frau fiscal detectat en cada territori. Així resulten interessants les reflexions exposades per Gestha¹⁸ en les quals relaciona l'atur de llarga duració per províncies amb el nivell d'economia submergida. En el mateix sentit, cal destacar els estudis de Jordi Sardà (1957),¹⁹ economista de la Universitat Rovira i Virgili, en els quals analitza la correlació entre comunitats autònomes amb atur amb aquelles on es detecta un nivell significativament més alt d'economia submergida. S'apunta com explicació que, en el

18 SARDÀ, «La economia sumergida pasa factura. El avance del fraude en España durante la crisis».

19 SARDÀ, «Un anàlisi territorial de la economia sumergida en España».

La utilització de més recursos per part de l'administració tributària és el pas imprescindible per reduir la tax gap

cas d'aturats de llarga durada, existeix l'incentiu de trobar ocupació fora del marc legal per la major dificultat d'incorporar-se al mercat laboral. D'altra banda, als territoris on hi ha una major proporció de sector industrial respecte el sector serveis, els nivells d'economia submergida tendeixen a ser relativament menors, com és el cas de Catalunya.

Les pujades d'impostos

És evident que, amb impostos més elevats, major és l'incentiu per a no pagar-los. Molt sovint es tracta d'un recurs fàcil per part dels governants per augmentar la recaptació amb poc esforç. Segurament, seria molt més interessant —i just— augmentar l'eficàcia en la recaptació dels impostos actuals abans de prendre la decisió d'apujar els tipus indiscriminadament. Amb aquest tipus de decisions només es contribueix a augmentar la *tax gap* i, per tant, a un sistema tributari més injust.

A més, els tipus impositius efectius pagats per les empreses estan per sota dels pagats per les rendes del treball. Així, mentre els treballadors paguen un tipus efectiu del 22%,

les empreses el paguen del 17% i les multinacionals se situen en un tipus efectiu del 3,5%.²⁰ No oblidem, a més, que bona part de les grans fortunes no tributen per l'IRPF sinó per societats com les d'inversió de capital variable, les SICAV, que tenen una tributació de l'1%.

Les decisions polítiques i la corrupció

Hi ha una màxima que diu que a més transparència, menys frau fiscal i també menys corrupció política.²¹ I és que la conducta poc exemplar dels dirigents polítics a l'hora de gestionar els diners públics no ajuda al fet que els ciutadans paguin els impostos de bon grat. Cal avançar cap a un nou model de relacions entre la classe política i els ciutadans. La recent amnistia fiscal, per exemple, justificada per fer aflorar diner negre, no ha fet més que augmentar la sensació d'impunitat de qui, sistemàticament, ha evadit el pagament d'impostos.²² Per tant,

resulta imprescindible la renovació del pacte social que comporta el fet de pagar impostos i els serveis que es reben a canvi. En aquest sentit, les decisions dels governants de prioritzar el pagament de despeses financeres —ja sigui per satisfer els interessos del deute públic, com directament abocant diners per rescatar entitats financeres—, comporta que els diners pagats pels contribuents no es destinin prioritàriament a finançar serveis o prestacions públiques. Si no s'arriba a un nou pacte social que faci més transparent el destí dels fons recaptats amb impostos, si no es fan més transparents els criteris per a la presa de decisions de despesa pública i de la contractació de béns i serveis amb criteris allunyats de l'ombra de dubte d'afavorir interessos particulars, difícilment millorarem l'actitud dels ciutadans a pagar els impostos que els corresponen. ■

20 OXFAM INTERMÓN, «Tanto tienes, ¿tanto pagas? Fiscalidad justa para una sociedad más equitativa».

21 SARDÀ, «La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude en España durante la crisis».

22 La Disposició Addicional primera del Reial Decret Llei 12/2012, de 30 de març, pel qual s'introdueixen

diverses mesures tributàries i administratives dirigides a la reducció del dèficit públic, va introduir l'anomenada «declaració tributària especial» que va permetre que els contribuents titulars de béns o drets adquirits amb rendes no declarades poguessin regularitzar la seva situació mitjançant el pagament d'un 10 per cent del seu valor i amb l'eximent de pagar sancions, recàrrecs i interessos de demora, la qual cosa converteix aquesta mesura en una veritable amnistia fiscal.

■ Bibliografía

ALARCON, Gloria i DE PABLOS, Laura. «La conciencia fiscal y el fraude fiscal. Factores que influyen en la tolerancia ante el fraude» [en línea]. Universidad Computense de Madrid. Documentos de Trabajo de la Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales, núm. 2, 2007. Disponible a: <<http://eprints.ucm.es>>

LÓPEZ DEL PASO, Rafael. «La economía sumergida en España». A *Extoikos*, núm. 10, p. 64, 2013.

MAULEÓN, Ignacio. «Cuantificación reciente de la economía sumergida y el fraude fiscal en España» [en línea]. A *Fraude Discal*. IEB 3/2014. Disponible a: <www.ieb.ub.edu>.

MURPHY, Richard. «The cost of tax abuse. A briefing paper on the cost of tax evasions worldwide» [en línea]. Tax Justice Network, 2011. Disponible a: <www.tackletaxhavens.com>.

OXFAM INTERMÓN. «Tanto tienes, ¿tanto pagas? Fiscalidad justa para una sociedad más equitativa» [en línea]. Informe de Oxfam Intermón, núm 35, 2014. Disponible a: <www.um.es>.

PONT, Joan Francesc. *La simulación en la nueva Ley General Tributaria*. Madrid: Marcial Pons, 2006..

PRIETO, Juan, SANZO, María José i SUÁREZ, Javier. «Análisis económico de la actitud hacia el fraude fiscal en España» [en línea]. A *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, núm. 177, 2006. Disponible a: <www.ief.es>.

SARDÀ, Jordi (dir.). «La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude fiscal en España durante la crisis» [en línea]. Madrid: GESTHA, 2014. Disponible a: <www.gestha.es>.

SARDÀ, Jordi. «Un anàlisis territorial de la economia sumergida en España». 2013.

SCHNEIDER, Friedrich. «Size and Development of de Shadow Economy of 31 European and 5 other OCDE Countries from 2003 to 2015: Different Developments» [en línea]. 2015. Disponible a: <<http://www.econ.jku.at>>.

VISA EUROPE. «Estudio paneuropeo sobre la economía sumergida». 2013.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

BIOGRAFIES POLÍTIQUES

www.irla.cat/publicacions